

Η αριστερά στην εξουσία και η απάντηση των κινημάτων

Γρηγόρης Τσιλιμαντός

Γιατί μας τίθεται σήμερα το ζήτημα η αριστερά στην κυβέρνηση και η απάντηση των κινημάτων; Τι είναι αυτό που διαφοροποιεί την κατάσταση ώστε μια αλλαγή κυβέρνησης να απαιτεί έναν επαναπροσδιορισμό ή καλύτερα την ανάγκη διαύγασης των στόχων, της στρατηγικής και των μέσων που πρέπει είτε να επικαιροποιήσουμε είτε να επαναδιατυπώσουμε; Εάν το κίνητρο βασιζόταν σε έναν ιδεοληπτικό αντικρατισμό αδιατάρακτο στον χώρο και στον χρόνο, τότε η κουβέντα θα απλοποιούνταν, αλλά ταυτόχρονα τα ερωτήματα θα συρρικνώνονταν σε γενικές αρχές και σε ταυτολογικές διατυπώσεις. Όμως όποιος αγωνιά για τον κοινωνικό μετασχηματισμό, όποιος συμμετέχει στα κινήματα που τον προϋποθέτουν και τα προϋποθέτει, οφείλει να διευρύνει τα ερωτήματα αντί να τα συρρικνώνει, να τα γειώνει στην ζωή της κοινωνίας σε πραγματικό χρόνο αντί να τα απογειώνει σε ένα ά-χρονο και ά-χωρο σύμπαν συρρικνώνοντας την κοινωνική του απεύθυνση. Ένας άλλος λόγος, ιστορικός αν προτιμάτε, είναι πως το έργο το έχουμε ξαναδεί.

Από το 81'μέχρι το 84'δεν κουνιόταν φύλλο, με το ΠΑΣΟΚ να πλειοδοτεί διπλασιαστικά στη μισθολογική απαίτηση της τελευταίας ακροαριστερής οργάνωσης, εξαργυρώνοντας την αθέτηση του «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο», με δεύτερο σπίτι, αυτοκίνητο στο παιδί, επιδότηση επί επιδοτήσεων, 4 τηλεοράσεις και πάει λέγοντας.

Σήμερα ο ίδιος κίνδυνος έρχεται απ' την αντιστροφή αυτής της περιόδου. Όχι απ' την παροχή με δάνεια αλλά απ' την επιστροφή των δανεικών και τη συνεχή πτώση του βιοτικού επιπέδου. Όπως οι παροχές συνέθλιψαν τον κοινωνικό ιστό χωνεύοντας κάθε συλλογική διεργασία μέσα απ την εξατομίκευση και την κατανάλωση, έτσι και η απότομη αποστέρηση αυτής της

δυνατότητας μέσα απ' την χρηματοπιστωτική κρίση ή κρίση χρέους, επιχειρεί να συνθλίψει κάθε απόπειρα συλλογικής προσπάθειας.

Σήμερα όσο ποτέ άλλοτε αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος της καταστροφής που επέφερε στο συλλογικό ο οικονομισμός της κατανάλωσης και της εξατομίκευσης. Κατά τη γνώμη μου, αυτή η καταστροφή είναι πιο βαθιά από την επιφάνεια της οικονομικής καταστροφής, γιατί για να την αντιμετωπίσεις δεν υπάρχει άλλο καταφύγιο πέρα από την επάνοδο του συλλογικού σ' όλα τα πεδία δράσης, αντίστασης και πρότασης εξόδου. Αυτή η κρίση είναι απείρως σπουδαιότερη από την οικονομική. Σε όποιον εμμένει στο σχήμα ότι η οικονομική κρίση γεννάει επαναστάσεις, θα του αντιτείνω πως γεννάει και πολέμους, εκτρέποντας τη συλλογική δημιουργία προς τη συλλογική καταστροφή.

Η παγίδα του οικονομισμού απειλεί τα κινήματα των τελευταίων ετών, όχι τόσο με μετάλλαξη αλλά με συρρίκνωση. Και για να γίνω πιο σαφής, η αναγωγή του χρέους στο κέντρο της κρίσης δεν υποδηλώνει τίποτα περισσότερο απ' την αναγωγή της οικονομίας στο κέντρο της ζωής. Εδώ και 5 χρόνια, τόσο η αριστερά όσο και η δεξιά σε όλες τις εκφάνσεις της, και τώρα τελευταία και ορισμένοι αναρχικοί, βάλθηκαν σε έναν διαγωνισμό αναλύσεων, ενστάσεων, αντιθέσεων μέσα στον κλειστό πυρήνα της οικονομίας, προσπαθώντας να δώσουν απάντηση ή να επιβάλλουν πολιτικές, σε ένα μέγεθος που τους ξεπερνά, στο βαθμό που αυτό το μέγεθος αντανακλά τις υπερεθνικές σχέσεις ισχύος και δύναμης. Η οικονομία με τον τρόπο που την αντιλαμβάνονται κατέχει μια ντε φάκτο θεμέλια θέση στο σύμπαν της ανθρώπινης ζωής.

Παρ' όλη την κρίση της προόδου, την κρίση της ανάπτυξης, την κρίση της κατανάλωσης, την κρίση της εργασίας, την κρίση του παραγόμενου πλούτου, την οικολογική κρίση, ποτέ δεν τα αντιλήφθηκαν ως κρίση νοήματος, ως κρίση του είναι, αλλά ως κρίση του έχειν ή κρίση κατοχής. Και εδώ, η επιδρομή του έχειν ξαναεπιστρέφει προκειμένου να κλείσει ή να επικαλύψει τις τρύπες, τα ρήγματα, που άνοιξαν και ανοίγουν τα κινήματα, που αν μη τι άλλο, δημιούργησαν δρόμους αποκαθήλωσης της

οικονομίας από το κέντρο της ανθρώπινης ζωής. Είναι εξάλλου και ο μόνος τρόπος επιβίωσης της οικονομίας σ' αυτήν τη θέση.

Ασφαλώς και το χρέος στραγγαλίζει τους οικονομικούς πόρους και αποτελεί το κύριο όπλο των ισχυρών του χρήματος. Αλλά σε αυτό κανείς δεν θα βρεθεί αντίθετος ούτε απ' τα δεξιά, ούτε απ' τα αριστερά, ούτε απ' τα αναρχικά. Αυτό που παραβλέπεται, ως συνήθως, και αποσιωπάται είναι ποιος είναι ο κόσμος (που είναι κι εδώ πέρα από τάξη) που δόμησε το χρέος και ποιος είναι ο κόσμος που δομείται μέσα από την απάντηση για αποπληρωμή, αναδιάρθρωση, ή ολοσχερή διαγραφή.

Ο τρόπος που εξελίσσεται η ιστορία του χρέους (και εδώ οι ευθύνες μπορεί να οδηγήσουν σε νέα αδιέξοδα) και όλη η φιλολογία γύρω απ' αυτό, αναμασά το χρεωκοπημένο σχήμα βάση-εποικοδόμημα, βάσει του οποίου μια διαγραφή (η βάση) είναι αρκετή για να δημιουργήσει ένα νέο εποικοδόμημα. Και εκεί στηρίζονται όλες οι απελευθερωτικές εγγυήσεις για τη συνέχεια και το βάθεμα των αγώνων. Όμως τίθεται τώρα το ερώτημα: Από πού συνάγεται αυτή η βεβαιότητα; Η απάντηση είναι απλή όσο και το καταφύγιό της. Οι παραγωγικές δυνάμεις καθορίζουν τις παραγωγικές σχέσεις. Τότε η κατάληψη της Τρικολάν στη Νάουσα, με πιο ευνοϊκούς όρους (τοπικότητα, πρώτες ύλες, μηχανήματα) γιατί δεν είχε την ίδια εξέλιξη με την κατάληψη της BIOME;

Όλη αυτή η μεγαθυμία για το χρέος, προς το παρόν σφυρηλατεί τον φόβο και την ανάθεση απέναντι στις συνέπειές του, με ή χωρίς διαγραφή, μετατρέποντάς το σε χοάνη η οποία απειλεί να καταπιεί όλα τα ζητήματα που έθεσαν και θέτουν τα κινήματα και σε πείσμα τους.

Τα θέατρο της διαπραγμάτευσης προσπαθεί να αναπαραστήσει την ίδια μας την ύπαρξη και είναι μία παράσταση με πολλά επεισόδια. Είναι ο πιο εύκολος δρόμος για να γονατίσεις μια κοινωνία, εκπαιδεύοντάς την σε έναν "έντιμο συμβιβασμό" με το δίκαιο των ισχυρών. Και αυτή η τυραννία, παρατεταμένη και διαρκής, τείνει να συνθλίψει ό,τι δημιουργικό γέννησε η κρίση αλλά και ό,τι γεννήθηκε πριν απ' αυτήν.

Η απάντηση των κινημάτων δεν θα οριστεί από τη σχέση τους με το χρέος αλλά από την πραγμάτωση των άμεσων στόχων τους που ασφαλώς το εμπεριέχουν αλλά το ξεπερνούν. Να το πούμε λοιπόν ξεκάθαρα: Το φάντασμα της οικονομίας ως θεμέλιο της ανθρώπινης δραστηριότητας όρισε και ορίστηκε απ' το καπιταλιστικό φαντασιακό απ' το οποίο δεν ξέφυγαν ούτε οι μαρξιστές αλλά ούτε και οι αναρχικοί (η αλήθεια είναι σε λιγότερο βαθμό) τόσο σε επίπεδο θεωρίας αλλά και πρακτικής δράσης και οργάνωσης.

Δεν θα σταθώ άλλο στην ιστοριογραφία αυτής της ψευδοεπιστημονικής περιπέτειας που όμως ακόμα μας κυνηγά. Και ιδού πώς αυτό το φάντασμα επιστρέφει στις μέρες μας με έναν καταϊγιστικό τρόπο. Όλα τα κινήματα, από τη Χαλκιδική, την ΕΡΤ, τη ΒΙΟΜΕ, την άμεση διάθεση, τα σκουπίδια, τους ελεύθερους κοινωνικούς χώρους, το νερό κλπ, γιατί κανένα μα κανένα δεν μπήκε στον κόπο αυτής της δραματοποίησης του χρέους; Γιατί δεν το θεωρούν ως ένα θεμέλιο εμπόδιο στην ανάπτυξή τους; Από άγνοια ή από ανικανότητα; Όλοι όσοι μπήκαν σε αυτούς τους αγώνες ρηγάτωσαν την ταφόπλακα της οικονομικής μονομέρειας και απελευθέρωσαν καινούργια νοήματα. Και ποια είναι αυτά τα νοήματα; Το ζήτημα της ταξικότητας του έχειν, που μια ορατή εκδοχή του είναι η αξιολόγηση της σχέσης αφεντικού-εργάτη γύρω απ' το επίπεδο κατανάλωσης. Τίποτα όμως δεν μας λέει πως αυτή η σχέση οδηγεί σ'ένα διαφορετικό τρόπο ύπαρξης. Κι εδώ ακριβώς, αυτός ο διαφορετικός τρόπος ύπαρξης, μια διαφορετική αντίληψη του βίου, απελευθερώθηκε μέσα από τα σύγχρονα κινήματα. Αυτό το ρήγμα είναι για μας το ρήγμα στήριξης και συμμετοχής στους αγώνες. Και αυτό το ρήγμα καλούμαστε να διευρύνουμε.

Εδώ θα σταθώ σε τρία μεγάλα παραδείγματα και ας διερωτηθούμε πού τίθεται το χρέος ως πρώτο και θεμελιακό καθήκον, ή το «εντός ή εκτός Ε.Ε.» ή ο «έντιμος» συμβιβασμός; Είναι η ΕΡΤ, η ΒΙΟΜΕ και η Χαλκιδική. Είναι γνωστά τα περισσότερα αλλά θα τονίσω μόνο τούτο:

Οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ3 και η ΒΙΟΜΕ έθεσαν άμεσα το ζήτημα της βιομηχανικής παραγωγής και της πληροφόρησης κάτω από τον

έλεγχό τους. Τί ήταν και είναι όλο αυτό το εγχείρημα, αν όχι άλλος τρόπος ύπαρξης όπως οι ίδιοι τονίζουν; Η άμεση δημοκρατία, ο κοινωνικός έλεγχος, η σύνδεσή τους με τα άλλα κινήματα, η κατάργηση της πυραμιδικής, διευθυντικής οργάνωσης, η αλληλεγγύη που εισέπραξαν, και μάλιστα λειτουργική, δεν είναι μια απάντηση και στο χρέος, και στα μνημόνια, και στην Ε.Ε. και στην αγορά, και στο κράτος; Να σημειώσουμε ότι και οι δύο δεν στάθηκαν στις αποδοχές, αλλά το επέκτειναν στην ουσία του εγχειρήματος. Ποιος θέλει να τους κάνει παρένθεση; Για όσα αφορούν στη ΒΙΟΜΕ: η Φιλίππου, η συνδικαλιστική γραφειοκρατία κυρίως απ' τα αριστερά, και από άρνηση, ανημπόρια, ολιγωρία (;) η κυβέρνηση. Για όσα αφορούν στην ΕΡΤ, η κύρια ευθύνη είναι στην κυβερνώσα αριστερά.

Τέλος, για τη Χαλκιδική, τέθηκε ή δεν τέθηκε το ζήτημα της αποανάπτυξης, μπήκαν ή δεν μπήκαν στο στόχαστρο οι επενδύσεις fast track και οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, αμφισβητήθηκε ή όχι ο πλούτος ως αξία καθ' εαυτή και συνάμα αμφισβητήθηκε ή όχι η εργασία που τον παράγει και στα μεγέθη που τον παράγει; Προβάλλει ή όχι ένας άλλος τρόπος ύπαρξης στην περιοχή; Είναι ή όχι μάχη αυτού του νέου τρόπου ύπαρξης ενάντια σε μια παράδοση που εξάντλησε τα όριά της και η συνέχισή της μόνο ζημιά ανεπίστρεπτη μπορεί να προκαλέσει; Και όλα αυτά είναι πέρα από την El Dorado και τον Μπόμπολα που είναι γνωστοί και δεν χρειάζεται να ανατρέξει κανείς σε καμία συνομωσία του κεφαλαίου ενάντια στην εργασία, όπως έκανε πχ. το ΚΚΕ το οποίο πίσω απ' την διένεξη των κατοίκων κατά της εξόρυξης και των μεταλλωρύχων, δεν είδε παρά τον εσωτερικό πόλεμο ανάμεσα στο βιομηχανικό και τουριστικό κεφάλαιο. Πείτε μου, ποια ταξική ανάλυση χωράει σε αυτή τη διαμάχη, ποια εργατική πρωτοπορία εκπροσωπεί αυτόν τον πόλεμο; Στην περίπτωση της Χαλκιδικής, η κυβέρνηση κάνει το μόνο που μπορεί να κάνει: να κερδίσει πολιτικό χρόνο, αφήνοντας την εταιρεία να κερδίζει χρόνο στην λεηλασία της περιοχής.

Αυτός ο πλούτος των νέων νοημάτων πώς μπορεί να συμπυκνωθεί σε μια δήθεν βάση χωρίς να υποβιβαστεί σ' ένα δήθεν εποικοδόμημα;

Από μια άλλη οπτική, πιο καθαρή και πιο αποκαλυπτική, ας δούμε ποιες είναι οι κόκκινες γραμμές της κυβέρνησης και ποιες είναι οι κόκκινες γραμμές των κινημάτων. Από τη μια έχουμε το ασφαλιστικό, τις συντάξεις και τις συλλογικές συμβάσεις. Αναμφίβολα σημαντικά ζητήματα, αλλά προμηνύουν κάποια αλλαγή, κάποια ριζική μεταβολή, μια νέα θέαση και θέσμιση του κόσμου; Τέτοιες ριζοσπαστικές αλλαγές συντελούνται έξω από τους κυβερνητικούς σχεδιασμούς, έξω από το στρατόπεδο της αγοράς και του κράτους.

Είναι οι κόκκινες γραμμές των κινημάτων που περνάνε μέσα από την αυτοδιαχείριση των μέσων παραγωγής, μέσα από τους αγώνες για γη και ελευθερία, μέσα από την κοινωνική οικολογία που αφορά στην κοινωνική διαχείριση της ενέργειας και των σκουπιδιών, από την άμεση διάθεση προϊόντων και την εγκάρσια σχέση παραγωγών-καταναλωτών, μέσα από την αυτοδιαχείριση των υδάτινων πόρων και στον ελεύθερο ρου των ποταμών, μέσα στα επανοικειοποιημένα εδάφη σε πλατείες, σε πάρκα, σε ελεύθερους κοινωνικούς χώρους που επανανοηματοδοτούν το ελεύθερο, δημόσιο και κοινωνικό.

Όλες αυτές οι κινήσεις και η κινηματική τους αντιστοίχιση - αλλού μικρή αλλού μεγάλη- δεν αρκούν όμως για να έχουν το δίκαιο με το μέρος τους, πρέπει και να το αυτοθεσμίσουν. Είναι η μόνη ελπιδοφόρα κοινωνική συγκρότηση για μια ρητή αυτοθέσμιση των αγώνων ως απάντηση στην αποστοιχισμένη ανάθεση στην κρατική διαχείριση και στο εταιρικό δίκαιο της αγοράς που αποκτά αυτοκρατορική θέση μέσω της διατλαντικής TTIP συμφωνίας. Και σ' αυτόν τον άξονα δράσης δεν υπάρχει καμιά βάση και κανένα εποικοδομήμα παρεκτός από τις "βάσεις και από τα εποικοδομήματα" που θέτουν και γεννούν τα ίδια τα κινήματα, διαμορφώνοντας μια ατζέντα πλουραλιστική και πολυκεντρική. Μπορεί να μπαίνουν τακτικές προτεραιότητες, αλλά στρατηγικά τίποτα δεν υποχωρεί, τίποτα δεν πλεονάζει. Όμως δεν περισσεύουν οι φτωχοί, οι άνεργοι, οι μετανάστες, οι φυλακισμένοι, οι πολιτικοί κρατούμενοι, οι lgbtq κοινότητες. Ποιος απ' αυτούς μπορεί να υποχωρήσει απ' τους αγώνες και τις

αγωνίες του αν όχι αυτός που τον εκπροσωπεί και στο όνομά του διαχειρίζεται τις τύχες του;

Με αυτή τη διαχειριστική νοοτροπία, ο ΣΥΡΙΖΑ δεν επιθυμεί τη ρήξη, έχει εμπλακεί στον κυβερνητισμό και δίνει μάχη να κρατηθεί καμένος και δαρμένος στην κόλαση της εξουσίας. Όσον αφορά την οικονομική ρήξη, για να λέμε τα σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη, όποιος την επιθυμεί, πρώτα την προετοιμάζει και μετά την αναγγέλλει. Και η προετοιμασία γίνεται στις γειτονιές, στους χώρους δουλειάς, στην ύπαιθρο. Το ότι η κυβέρνηση δεν επιθυμεί τη ρήξη έχει να κάνει με τα παραπάνω και όχι με τη διαπραγματέυση. Και το μόνο που της απομένει είναι το μίζερο καταφύγιο των εκλογών.

Τέλος, θα κλείσω με μια επιστροφή στα κινήματα και στην άμεση δημοκρατία. Υπάρχει μια τεράστια παρεξήγηση που αγγίζει τα όρια της προσβολής, αφελούς ή σκοπούμενης, με την ταύτιση της άμεσης δημοκρατίας αποκλειστικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Είναι σαν να λέμε ότι ο κοινοβουλευτισμός είναι η βουλή και τελειώσαμε. Σαν να μην βλέπουν δηλαδή στον κοινοβουλευτισμό όλο το πλέγμα των θεσμών και οργάνων στους δήμους, στις περιφέρειες, στα συνδικαλιστικά όργανα, που διαπνέονται από συμφέροντα και συσχετισμούς συμφερόντων και αντιπροσώπων, αυτή την πυραμίδα σχέσεων εξουσίας. Το να λέει τώρα ο Τσίπρας σοβαρά, και ο Κασιδιάρης χυδαία, ότι είναι υπέρ της άμεσης δημοκρατίας μόνο γέλιο μπορεί να προκαλέσει ο ένας και αποστροφή ο άλλος.

Όσον αφορά τον πρώτο, αξίζει μια απάντηση, γιατί ούτε η πολιτική γραμματεία δεν ξέρει τι συζητά το κογκλάβιο της κυβέρνησης στην Ευρώπη, όχι ο λαός. Η άμεση δημοκρατία είναι ένα σύνολο θεσμών ανοικτών και προσβάσιμων σε κάθε πολίτη, εν πλήρη ισότητα και ελευθερία να συμμετάσχει, να αποφασίσει και να εφαρμόσει την απόφαση, για όλα όσα αφορούν την κοινωνική παραγωγή και αναπαραγωγή ελεύθερων ανθρώπων και κοινοτήτων, εξισωτικών και αλληλέγγυων. Και αυτήν τη δυνατότητα δεν την ανιχνεύουμε στην κυβερνώσα αριστερά αλλά στα σύγχρονα κινήματα, για αυτό ήμασταν, είμαστε και θα είμαστε εκεί που το

δημόσιο, ελεύθερο και κοινωνικό αντιμάχεται την αγορά και το κράτος.

**Ομιλία από την εκδήλωση της Αντιεξουσιαστικής Κίνησης : “Η Αριστερά στην εξουσία και η απάντηση των κοινωνικών κινημάτων”, που έλαβε χώρα στις 16 Ιουνίου 2015, στο Nosotros (Θεμιστοκλέους 66, Εξάρχεια).*